

NORGES HØYESTERETT

Den 23. oktober 2008 avsa Høyesterett dom i

HR-2008-01841-A, (sak nr. 2008/1096), straffesak, anke over dom,

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Per Egil Volledal)

mot

A (advokat Kjetil Krokeide)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Indreberg**: Saken gjelder trygdebedrageri, og reiser spørsmål om domsgrunnene er tilstrekkelige.
- (2) I straffesak mot A avsa Sarpsborg tingrett 5. november 2007 dom med slik domsslutning:

”A, født 19.03.1959, dømmes for overtredelse av straffeloven § 270 første ledd nr 1 jf annet ledd til samfunnsstraff i 30 – tretti – timer. Den subsidiære fengselsstraff er 24 – tjuefire – dager og gjennomføringstiden er 90 – nitti – dager.

Erstatning

A, født 19.03.1959, betaler erstatning til NAV Klage og Ankekontoret, Kristiansand, med 32.370 – trettitotusentrehundreogsytti – kroner innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.

Saksomkostninger

Hun betaler sakens omkostninger med 3.000 – tretusen – kroner.”

- (3) Dommen er avsagt under dissens, idet fagdommeren mente det burde vært reagert med ubetinget fengsel. Det samme mente påtalemyndigheten, som anket til Borgarting lagmannsrett over straffutmålingen. Borgarting lagmannsrett avsa 30. april 2008 kjennelse med slik slutning:

”Anken forkastes.”

- (4) Påtalemyndigheten har anket lagmannsrettens kjennelse til Høyesterett. Anken gjelder straffutmålingen. Forsvareren har reist spørsmål om tingrettens domsgrunner er tilstrekkelige når det gjelder kravet i § 270 til uberettiget vinnings hensikt.
- (5) *Jeg er kommet til at lagmannsrettens kjennelse og tingrettens dom med hovedforhandling må oppheves.*
- (6) For ordens skyld nevner jeg innledningsvis at selv om det ikke ble anket over mangelfulle doms- eller kjennelsesgrunner, følger det av straffeprosessloven § 342 annet ledd nr. 4 jf. § 343 annet ledd nr. 8 at Høyesterett har adgang til å tillegge en slik feil virkning. Dette gjelder også når feilen knytter seg til tingrettens dom, se Rt. 2003 side 1770 (avsnitt 20). Høyesterett kan også uansett ankegrunn prøve om straffeloven er riktig anvendt, jf. straffeprosessloven § 342 annet ledd nr. 1.
- (7) Ved tingrettens dom er A funnet skyldig i forsettlig trygdebedrageri av 86 618 kroner. Bakgrunnen var følgende:
- (8) Etter å ha vært frisør i 20 år, ble A sykmeldt i 2001 og gikk over på attføring i 2003. Hun fikk i juli 2004 arbeid som vikar i et parfymeri på en ColorLine-ferge. Utgangspunktet var at hun arbeidet i to uker og deretter hadde to uker fri, som avspasering. I noen perioder var hun uten arbeid.
- (9) Etter folketrygdloven § 11-13 ytes det graderte attføringspenger dersom et medlem har tapt sin inntektsevne med minst 40 prosent. Såfremt A arbeidet under 60 prosent av normal arbeidstid i yrket, hadde hun derfor fortsatt krav på attføringspenger. For å få attføringspenger sendte hun meldekort elektronisk hver fjortende dag.
- (10) I forbindelse med at A senere søkte om dagpenger, kom det for en dag at hun hadde fått utbetalt attføringspenger for dager hun hadde avspasert.
- (11) Det ble tatt ut siktelse for overtredelse av straffeloven § 270 første ledd nr. 1 jf. annet ledd, og saken ble sendt til tingretten med begjæring om tilståelsesdom. Dommeren fant imidlertid at siktedes forklaring ikke innebar en uforbeholden tilståelse, og saken ble returnert til politiet.
- (12) Tiltalebeslutning ble tatt ut 23. august 2007. Etter rettelse under hovedforhandlingen lød den:

”I perioden fra 7. juli 2004 til 13. februar 2005 i X m.v. forledet hun ansatte i NAV/Arbeidsmarkedsetaten til å ubetale seg til sammen kr. 86 618,- i attføringspenger, som hun ikke hadde krav på, ved å presentere meldekort/egenmeldinger. Hun fortiet at hun i den nevnte perioden hadde flere timer lønnet arbeid enn det som var oppgitt av henne i meldekortene slik at det oppsto tap eller fare for tap for NAV/Arbeidsmarkedsetaten for det nevnte beløpet.”

- (13) Tingretten bemerker i domspremissene blant annet følgende:

”Hun fortalte at hun på denne tiden hadde dårlig økonomi og at hun derfor satte inn mindre arbeidede timer enn det hun egentlig hadde arbeidet. Hun fortalte også at i og

med at hun var vikar visste hun aldri hvor mye arbeide det ble, og hun følte at det hele var litt vanskelig.

Hun førte opp færre timer enn hun hadde arbeidet fram til 13. 02. 2005, arbeidet var da mere stabilt og hun krysset av på meldekortet for at hun ikke lengre skulle stå som arbeidssøker.

Tiltalte fortalte at hun hadde fått dårlig informasjon om utfylling av meldekortene fra Aetat. Hun hadde imidlertid mottatt informasjonsbrosjyrer, og underskrev på at hun hadde mottatt disse. Hun hadde etter det opplyste ikke lest dem. Hun hadde mottatt arbeidsledighetstrygd for en del år siden og var kjent med utfylling av meldekortene fra den gangen.”

- (14) Tingretten foretar deretter en gjennomgåelse av hvilket informasjonsmaterieil A hadde mottatt, og skriver så:

”Det må være stønadberettigedes eget ansvar å sette seg inn i disse brosjyrene slik at riktige opplysninger blir gitt og riktig stønad blir utbetalt. Tiltalte mente hun ikke hadde lest disse brosjyrene, retten er av den formening at dette ikke endrer hennes eget ansvar.”

- (15) Etter dette redegjør tingretten for innholdet i en brosjyre om atfføringsytelser, rettigheter og plikter, og fortsetter:

”Det er en spesiell arbeidssituasjon ved å arbeide på en båt slik som tiltalte her gjorde, med i utgangspunktet 14 dager på arbeide og 14 dager av arbeide. Det fremgår imidlertid av dokumentasjon at 14 dager av arbeidet er avspassering og ved det betalt ved lengre arbeidsdager når hun er på arbeidet. Tiltalte har for avspasseringdagene ført opp 0 timer i arbeidstid og derved fått utbetalt dagpenger. Det var i tillegg noe ukklarhet med at hun ofte skulle møte på tilkalling til arbeidet. Tiltalte hadde all oppfordring til å søke bistand hos Aetat. Hun sa at hun ved to anledninger hadde spurt om dette, men kunne ikke navngi personen som hun hadde snakket med og det forelå heller ikke noe notat på Aetat om disse forespørslene. Det blir derfor vanskelig for retten å legge vekt på dette. Tiltalen ble rettet under hovedforhandlingen idet vitnet Hanne Solberg Myklebust, som var fagansvarlig for NAV, i retten fant at tidspunktet riktig skulle være fra 6. juli 2004 og at det totalt utbetalte beløp ble redusert ved dette til 86.618 kroner.

Etter det som har fremkommet i retten, finner retten å legge til grunn som hevet over enhver rimelig tvil at tiltalte har forholdt seg slik det er beskrevet. De subjektive og objektive vilkår finnes å være til stede og hun blir å domfelle for overtredelse av straffeloven § 270 første ledd nr 1 jf. annet ledd.”

- (16) For å domfelle for overtredelse av straffeloven § 270 kreves at den siktede med *vinnings hensikt* ved å ha fremkalt, styrket eller utnyttet en villfarelse, rettsstridig har forledet noen til en handling som volder tap eller fare for tap for ham eller den han handler for. Siktede må ha handlet forsettlig.
- (17) Som det fremgår av det siterte fra tingrettens dom, har A erkjent at hun bevisst førte opp færre timer på meldekortet enn det hun egentlig hadde arbeidet, og at hun gjorde det fordi hun hadde dårlig råd. Det følger av dette at hun forsettlig og med *vinnings hensikt* har fremkalt en villfarelse som påførte NAV tap, og at vilkårene for å domfelle henne for overtredelse av straffeloven § 270 – forsettlig bedrageri – er oppfylt.
- (18) Det fremgår imidlertid også av det siterte at hun fant utfyllingen av meldekortet problematisk. For meg er det derfor uklart om hennes erkjennelse omfatter hele det forholdet hun er tiltalt for, eller begrenser seg til å gjelde manglende oppføring av timer

hun faktisk arbeidet. Dersom det sistnevnte er tilfelle, skulle retten drøftet om den feilaktige oppføringen som knyttet seg til ordningen med to uker i arbeid og to uker fri, skjedde forsettlig og med vinnings hensikt. Jeg kan ikke se at det er gjort. Den omfattende drøftelsen som knytter seg til vanskene med å fylle ut meldekortet, gjelder spørsmålet om A kan bebreides for ikke å ha gjort dette riktig. En slik drøftelse ville vært på sin plass om hun hadde vært tiltalt for grovt uaktsomt bedrageri, jf. straffeloven § 271 a, men gir ikke svar på om retten har anvendt loven riktig når den kommer til at de subjektive vilkår i § 270 er oppfylt i forhold til hele beløpet A urettmessig fikk utbetalt. Jeg nevner at rettsvillfarelse – her villfarelse om hvordan regelverket for rett til ytelser under attføring er å forstå – virker straffriende hvor et straffebed krever vinnings hensikt, også om villfarelsen er uaktsom, jf. f.eks. Rt.1995 side 1223.

- (19) Lagmannsretten – som skulle vurdere anken over straffutmålingen – ga på dette punktet uttrykk for følgende:

”Som det fremgår, ble trygdebedrageriet begått da hun arbeidet som vikar med to uker arbeidsøker og to uker avspasering og i tillegg noen perioder helt uten arbeid. Etter lagmannsrettens vurdering kan det ikke ses bort fra hennes forklaring om at hun, i hvert fall i begynnelsen av den perioden bedrageriene pågikk, fikk noe uryddig og uklar informasjon fra NAV om hvorledes hun skulle forholde seg til de spesielle forholdene dette innebar med hensyn til føring av meldekort etc. Hun har imidlertid vært åpen på at hun visste at hun fikk utbetalt uberettiget trygd.”

- (20) Spørsmålet om bedrageriets omfang hører under straffespørsmålet, og det kan se ut til at lagmannsretten har ment at de subjektive vilkårene i straffeloven § 270 ikke er oppfylt for hele beløpet som er omfattet av tiltalebeslutningen. Dette er imidlertid ikke nærmere kommentert, og det er uansett uklart hvor stor del av beløpet dette eventuelt gjelder.
- (21) Det er i denne saken anket over straffutmålingen. Hvorvidt det skal idømmes samfunnsstraff eller ubetinget fengsel, avhenger i utgangspunktet av hvor stort beløp overtredelsen av straffeloven § 270 gjelder, jf. Rt. 2006 side 1454 og Høyesteretts dom av i dag i sak 2008/1116. Så lenge det er uklart hvor stort beløp det forsettlige bedrageriet gjaldt, kan ikke Høyesterett på forsvarlig grunnlag ta stilling til straffutmålingen.
- (22) Lagmannsrettens kjennelse må derfor bli å oppheve, jf. straffeprosessloven § 347 jf. § 342 nr. 4 jf. § 343 annet ledd nr. 8. Da feilen i første rekke ligger i tingrettens dom er jeg, slik denne saken ligger an, kommet til at også tingrettens dom med hovedforhandling bør oppheves.
- (23) Jeg stemmer for denne

DOM :

Lagmannsrettens kjennelse og tingrettens dom med hovedforhandling oppheves.

- (24) Dommer **Stabel:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (25) Dommer **Oftedal Broch:** Likeså.
- (26) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- (27) Dommer **Gussgard:** Likeså.
- (28) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Lagmannsrettens kjennelse og tingrettens dom med hovedforhandling oppheves.

Riktig utskrift bekrefte: